

ORMAN ALANLARININ ORMANCILIK DIŞI KULLANILMASINA YÖNELİK UYGULAMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ: MALATYA İLİ ÖRNEĞİ

Erman KARAHAN¹, Tür kay TÜRKÖĐLU², Ahmet TOLUNAY^{3*}

¹ Elâzığ Orman Bölge Müdürlüğü, 71 No'lu Orman Kadastro Başmühendisliği, Malatya

² Muđla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Köyceğiz Meslek Yüksekokulu, Ormancılık Bölümü, Muđla

³ Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliđi Bölümü, 32260, Isparta

*Sorumlu Yazar: ahmettolunay@isparta.edu.tr

DOI: 10.57120/yalvac.1529835

Özet: Orman kaynaklarının topluma sağladığı faydalar ekonomik, sosyal ve ekolojik açıdan oldukça fazladır. Ormancılıkta temel amaç topluma en yüksek faydayı sağlamaktır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda ve Orman Kanunu'nda orman alanlarının kamu yararı ve zaruret durumunda ormancılık dışı amaçlarla kullanılmasına izin verilmektedir. Bu çalışmada, orman alanlarının ormancılık dışı kullanılmasına yönelik uygulamaların ormancılık ve kamu yararı açısından olumlu ve olumsuz yanları değerlendirilmiştir. Araştırma materyal olarak Malatya Orman İşletme Müdürlüğü bünyesinde orman mühendisi, orman teknikeri ve daimî orman işçisi kadrosunda çalışan 25 kişi ile yapılan anketlerden elde edilen veri ile konuyla ilgili literatürden yararlanılmıştır. Anket formunda yer alan 25 önermeyi katılımcıların yaş, cinsiyet ve öğrenim durumunun istatistiki olarak etkileyip etkilemediği Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis H testleri ile analiz edilmiştir. Ayrıca araştırma değişkenleri frekans ve yüzde tabloları ile betimlenmiştir. Sonuç olarak katılımcılara göre ormanların ormancılık dışı faaliyetlere sağladığı kamu yararının sadece ekonomik yarar olarak değerlendirilmemesi ve orman ekosistemlerinin ormancılık dışı kullanımının yarattığı sonuçların tüm boyutlarıyla değerlendirilmesinin gerekli olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Orman Ekosistemleri, Orman Alanları, Ormancılık Dışı Kullanım, İzin, İrtifak Hakkı.

EVALUATION OF PRACTICES FOR NON-FORESTRY USE OF FOREST AREAS: A CASE STUDY ON MALATYA PROVINCE

Abstract: The benefits of forest resources to society are quite high in economic, social and ecological terms. The main purpose of forestry is to provide the highest benefit to society. In the Constitution of the Republic of Turkey and the Forest Law, the use of forest areas for public benefit and non-forestry purposes in case of necessity is permitted. In this study, the positive and negative aspects of the practices regarding the non-forestry use of forest areas were evaluated in terms of forestry and public benefit. As research material, the data obtained from the surveys conducted with 25 forest engineers, forest technicians and permanent forest workers within the Malatya Forest Management Directorate and the related literature were used. The statistical effect of the age, gender and education status of the participants on the 25 propositions in the survey form was analyzed with Mann-Whitney U and Kruskal Wallis H tests. In addition, the research variables were described with frequency and percentage tables. As a result, it was revealed that according to the participants, the public benefit provided by forests for non-forestry activities should not be evaluated only as economic benefit and that the results created by the non-forestry use of forest ecosystems should be evaluated in all dimensions.

Keywords: Forest Ecosystems, Forest Areas, Non-Forestry Use, Permits, Easements.

1. GİRİŐ

Orman insanoğlu için önemli bir yenilenebilir doğal kaynaktır. Geçmişten günümüze orman farklı şekillerde tanımlanmıştır. Örneğin orman "içinde barındırdığı varlıklarla bir yaşam birliği olarak" tanımlanmıştır [1, 2].

Ormanlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun özellikle Tanzimat Döneminde askeri ve kamusal ihtiyaçların karşılanması için önemli bir kaynak olarak görülmüştür. Ayrıca, o zamanki devlet anlayışının gereği olarak ormanlardan halkın ihtiyaçlarını ücretsiz olarak karşılayabileceği kabul edilmiştir [3].

Her ne kadar ormanlar geçmişte toplumun sadece odun ihtiyacını karşılamaya yarayan alanlar olarak değerlendirilse de günümüzde ormanların birçok fonksiyona sahip olduğu ve bu fonksiyonların insan hayatında önemli bir yeri

olduğu görülmüştür. Ormanların ülkemizde önemli fonksiyonlarından biri de kırsal kalkınmaya sağladığı hizmetlerdir. Sayısız ekolojik ve ekonomik katkılarının yanında, her yıl binlerce orman köylüsüne iş ve istihdam yaratmakta, ülke ekonomisine katma değer sağlamakta, ormancılık dışı kullanımlara ilişkin yasal düzenlemelerle de kamu yararına imkân tanıyan hizmetler sunmaktadır [4]. Ormancılıkta temel amaç topluma maksimum fayda sağlamaktır. Bu fayda fonksiyonları arasında kamu yararı açısından geçmişten günümüze çeşitli anlayışlar ortaya çıkmış, çeşitli uygulamalar yapılmıştır. Dünya tarihinin her döneminde toplumların ihtiyaçlarını karşılayan ormanlar, 1970 yılına gelindiğinde “Sosyal Ormancılık” kavramıyla yeniden kendine dünya gündeminde yer bulmuş, 1978 yılında “İnsanlar İçin Ormancılık” sloganıyla Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı yok olma tehlikesi içinde bulunan tropik ormanların önemini tüm dünyaya duyurmuştur [5]. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 169. maddesi, ormanların kamu yararına kullanılmasını emretmektedir. 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 17 maddesinin 3. fıkrasında, kamu yararı ve zaruret durumunda ormanlık alanların kullanılmasına izin verilebileceği ifade edilmektedir [6].

Orman alanlarının ormancılık dışı amaçlarla kullanılabileceğini belirten çok sayıda kanun bulunmaktadır: 6831 Sayılı Orman Kanunu, 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ve 7269 Sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun. 6831 Sayılı Orman Kanunu’nun 16., 17., 18. ve 115. maddelerinde orman alanlarının ormancılık dışı amaçlarla kullanılabilmesi ifade edilmektedir. Adı geçen kanunun belirtilen maddelerinde bu amaçlar; 16. Maddesinde “madenlerle ilgili arama ve işletme izinlerine dair iş ve işlemler”, 17. Maddesinin 3. Fıkrasında “savunma, ulaşım, haberleşme, su, atık su, altyapı, katı atık bertaraf ve düzenli depolama tesisleri ile sokak hayvanları bakımevi ve mezarlıklar gibi devlet sağlık, eğitim ve spor tesisleri için izinler, yine bu kapsamda enerji üretimi ve iletimi için gerekli olan sahalar ve baraj göletleri, rüzgar ve güneş enerji santralleri, hidroelektrik santralleri, termik santraller, petrol ve doğalgaz tesisleri ve nükleer güç santralleri gibi yatırımlar” 18. Maddede “odun kömürü ocaklarına verilecek izinler”, 115. Maddesinde “Maliye ile Tarım ve Orman Bakanlıklarının iznine tabi olan devlet ormanları üzerinde kamu yararına yapılacak her türlü yapı ve tesisler için irtifak hakları, Turizmi Teşvik Kanunu’nun 8. maddesi gereğince verilen izinler” şeklinde belirtilmiştir.

Ayrıca 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanunun 10. maddesi ve 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 17. maddesinin 3’üncü fıkrası hükümlerine göre, “Devlet ormanları, kamu yararı gözetilerek afet bölgesinde bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile doğal afete maruz kalan afetzedelerin iskânının temini için Bayındırlık ve İskân Bakanlığına 49 yıl süre ile bedelsiz olarak tahsis edilebilir” ibaresi göre verilen izinler de bulunmaktadır.

Kamu yararı kavramı, topluma fayda sağlayacak uygulamaların ortaya çıkmasını ifade eder. Bu anlamda, toplumun huzur ve refahını artırmayı amaçlayan faaliyetler kamu yararına girer. Dolayısıyla, eğer bir faaliyet toplumun çoğunluğuna katkı sağlıyorsa, bu faaliyet kamu yararına olarak değerlendirilebilir [7]. Orman kaynaklarından topluma sağlanan faydaların tamamında "kamu yararı" bulunmaktadır. Ancak günümüzde orman ekosistemlerinin kullanımında, çeşitli diğer faaliyetlere izin verilmekte ve bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde de "kamu yararı" olduğu öne sürülmektedir. Gençay (2010), ormanların ve orman kaynaklarının kullanımında ihtiyaç önceliğinin bazen ormanların lehine, bazen de aleyhine sonuçlanabileceğini belirtmiştir [8]. Yine, Tolunay ve Korkmaz (2004), günümüzde, orman ekosistemlerinin kullanımında çeşitli faaliyetlere izin verilmekte ve bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde de "kamu yararı" iddia edildiğini belirtmiştir [9]. Olgun ve Tolunay (2018), gün geçtikçe gelişen ve değişen şartlarda, altyapı tesisleri ve sektörel yatırımlar için yeni yatırım alanlarına ihtiyaç duyulduğunu ve bunun paralel olarak da ormanlık alanlardan izin taleplerinin artmasına neden olduğunu açıklamıştır [10].

Orman içerisinde yerleşim yeri tahsisi ve irtifak hakkı gibi konular birçok makale, tez, doktrin, mevzuat çalışmalarına konu olmuş, pek çok tartışmanın içinde kendini bulmuştur. Bu konuda farklı görüşlerin olması da yaşamın dinamizmine ayak uydurma konusunda ormanların sağladığı yararların değişkenlik göstermesine sebep olmaktadır. Bu çalışmada da bu konunun uygulama sürecinde yer alan bir grubun görüşleri doğrultusunda ormancılık ve orman ekosistemi açısından etkileri araştırılmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Araştırmanın en önemli materyali yapılan anketlerden elde edilen verilerdir. Ayrıca konuyla ilgili literatürden de yararlanılmıştır. Anket formunda katılımcıların demografik özellikleri ile ilgili (yaş, cinsiyet ve eğitim durumları) 3 adet soru ve 25 adet önerme mevcuttur. Önermelere verilecek cevaplar 5’li likert ölçeğine göre düzenlenmiş olup; “Tamamen Katılmıyorum”; “Katılmıyorum”, “Fikrim Yok”, “Katılıyorum”, “Tamamen Katılıyorum”

şeklindedir..

Anket formundaki önermeler ile Malatya Orman İşletme Müdürlüğü'nde orman mühendisi, orman teknikeri ve daimî orman işçisi olarak çalışan personelin ormancılık dışı uygulamalara yönelik görüşleri elde edilmiştir.

Çalışmanın ana kütesi söz konusu Orman İşletme Müdürlüğü bünyesinde çalışan 25 kişi olup, anketler yüz yüze görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma kapsamında ana kütenin %100'üne ulaşılmıştır.

Tablo 1: Araştırma Değişkenleri

Önerme No	Önermeler	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Ülkemiz de hukuksal olarak “Orman” sayılan yerlerin ormancılık dışı amaçlarla kullanılmasına yönelik düzenleme ve uygulamaların orman ekosistemlerine herhangi bir biçimde zarar vermemesi tümüyle rastlantısaldır.					
2	Orman ekosistemlerini etkileyebilecek etkinliklerin yalnızca gerçekleştirildiği yerlerle sınırlı olarak, değerlendirilmesi, çoğu durumda doğru sonuçlar vermez.					
3	Hukuksal düzlemlerdeki karşı duruş, engelleme çabalarının yalnızca hukuka uygunluk temeline indirgenmesi, kesinlikle aşılması gereken bir olumsuzluktur.					
4	Orman ekosistemlerinin varlığı ve yokluğu, niteliği ve niceliği tüm canlıları doğrudan ve dolaylı olarak etkileyebilir; her türlü dışsal oluşumdan etkilenebilir, Bu nedenle, orman ekosistemlerinin etkisine ve etkilenmesine ekolojik sınırlar getirmek anlamsızdır; dahası, olanaksızdır.					
5	Orman ekosistemlerini etkileyen nedenlerin, etkilerin niteliğinin ve boyutlarının, etkilerin olası sonuçlarının tüm boyutlarıyla belirlenebilmesi, birbirinden ayrıştırılabilmesi her durumda olanaklı değildir; ayrıca, söz konusu etkilerin sonuçları kısa zamanda ortaya çıkmaz.					
6	Orman ekosistemlerinin yönetilmesine yönelik her türlü etkinliğin hem zaman hem de yersel olarak çok boyutlu, bütünsel ve dinamik bir yaklaşımla planlanması; tüm çalışmaların kesinlikle bu planlara göre yürütülmesi; hazırlanan planların keyfi gerekçelerle değiştirilmemesi yaşamsal, hiçbir gerekçeyle göz ardı edilemeyecek bir zorunluluktur.					
7	Ülkemizde “Orman” sayılan yerlerin yönetimine ilişkin planlama çalışmaları yerel düzeyde yürütülmektedir, Uygulamaları, bu kapsamda yerel düzeydeki planlama çalışmalarını da yönlendirebilecek, arazi temelli ülkesel ekolojik, ekonomik ve toplumsal temelli planlama çalışmalarıyla işlevsel olarak tümleşik sektörel planlar ise, hazırlanmamaktadır.					
8	Ülkemizdeki orman ekosistemlerinin tümüne yakın bir kesimi doğal, dolayısıyla kamusal varlıklar; yine tümüne yakın bir kesimi devlet mülkiyetindedir; 1982 Anayasasının bile 169, maddesine göre “Devlet Ormanı” sayılan yerler ve orman ekosistemleri devlet tarafından işletilir; ek olarak, kimin mülkiyetinde olursa olsun “orman” sayılan yerler devletin gözetimi altında kalmalıdır.					
9	“Orman” sayılan yerlerde yalnızca “Devlet ormanları üzerinde bulunması veya yapılmasında kamu yararı ve zaruret olması” koşuluyla ormancılık dışı yatırımlara verilebilecek izinlerde, ekonomik yarar ön planda olmalıdır.					
10	“Orman” sayılan yerlerde verilebilecek izinlerle ilgili işlemler					

	sırasında “kamu yararı ve zaruret olup olmadığı hususu; faaliyetin orman sınırları dışında gerçekleştirilmesi imkânının bulunup bulunmadığının kimler tarafından hangi ölçütler/tanımlar temel alınarak nasıl irdelenip belirlenebileceği hakkında bir açıklama getirilmelidir.					
11	Orman sınırları içinde kuluçkahane, havuz gibi balık üretimine yönelik tesislerle birlikte kurulması zorunlu bekçi kulübesi, yatakhane, depo, idari büro gibi geçici tesislere de izin verilebilir					
12	Baraj, gölet, göl ve deniz yüzeyinde yapılan balık üretimi ile ilgili olarak ormanlık alanda bekçi kulübesi, depo, ağ serme yeri ve kuluçkahane yapımına izin verilebilir					
13	“Ormancılık Büroları” kapsamında şirketler de sayılarak “orman” sayılan yerlerde ormancılık dışı etkinlikler için izin verilmesi uygulaması hedef kitleyi genişletmiştir.					
14	“İzin sahalarının kontrolü” ile ilgili iş ve işlemleri düzenleyen maddeye göre;“ Bölge müdürlüğü izin sahalarının kontrolünü bütçe ödenekleriyle sınırlı olmak kaydıyla serbest yeminli ormancılık bürolarına da yaptırabilir.					
15	“İzne konu tesislerin kiraya verilmesi” doğrudur.					
16	“Bedelsiz izinlerin özelleştirme uygulamaları kapsamında işletme hakkının devri” uygundur.					
17	“Bedelli izinlerin özelleştirme uygulamaları kapsamında işletme hakkının devri” uygundur.					
18	“Bedelsiz izinlerin yap-işlet-devret modeli ile yaptırılması” uygundur.					
19	“Bedelli izinlerin yap-işlet-devret modeli ile yaptırılması” uygundur.					
20	“Kiralama, işletme hakkı devri, yap-işlet-devret modeli ile yaptırılan mevcut izinler” uygundur.					
21	“Kamu özel iş birliği modeli çerçevesinde sağlık ve eğitim tesislerine verilen izinler ve üst hakkı kurulması” uygundur.					
22	“Kamu kurum ve kuruluşlarına verilen bedelli izinlere konu tesislerin yap-işlet-devret modeli esas alınarak yaptırılması ve işlettirilmesi” uygundur.					
23	“Ağaçlandırma bedeli”, madencilik etkinlikleriyle orman ekosistemi kaldırılan yerlerin “Ağaçlandırılması için yapılacak giderlerin karşılığı” iken “İzin verilen alan üzerinden” hesaplanacak ve “bir defaya mahsus alınacak” bedele dönüştürülmüştür; böylece, yatırımcının ağaçlandırma yükümlülüğü hafifletilmesi amaçlanmıştır.					
24	Orman ekosistemlerinde de “aramada işletme izni” getirilmesi doğrudur.					
25	“Rehabilitasyon projesi” tanımlanırken temel alınacak işlemler “rehabilitasyon” işlemlerinin kapsamında sayılmamış; yapılacak işlemler ağaçlandırma ve silvikültür teknikleri kullanılarak çevreye uyumlu hale getirilmesi işlemine” indirgenmiş; böylece bu çalışmaların içeriği iyiden iyiye belirsizleştirilmiştir.					

2.2. Yöntem

Öncelikle 28 araştırma değişkeni frekans ve yüzde tabloları ile betimlenmiştir. Ardından katılımcıların yaş, cinsiyet ve öğrenim durumunun 25 önermenin onaylanması bakımından fark yaratıp yaratmadığını belirlemek için güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Yapılan bu testlerde Cronbach’s Alpha katsayısı 0,728 bulunmuş olup ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir [11].

Anket formundaki 25 önerme normallik koşulu sağlamadığından istatistiksel değerlendirme parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi ile veriler analiz edilmiştir.

Mann-Whitney U testi normal dağılım göstermeyen iki grubun ortalamalarını karşılaştırmak amacıyla kullanılan

non-parametrik bir yöntemdir. Kruskal Wallis H testi ise normal dağılım üç veya daha fazla sayıda grubun ortalamaları arasındaki farklılığın anlamlılığını test edilmektedir [11]. Bu testlerde katılımcıların cinsiyetlerine göre Mann-Whitney U testi, yaş grupları ve eğitim durumlarına göre de Kruskal Wallis H Testi ile görüş farklılıklarının araştırılması istatistiksel olarak irdelenmiştir.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Görüş bildiren katılımcıların cinsiyet, yaş ve eğitim durumları Tablo 2, Tablo 3 ve Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların cinsiyet bileşimi

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	6	24.0
Erkek	19	76.0

Tablo 1'e göre katılımcıların %76'sı erkek iken %24'ü kadındır. Tüm ormancılık sektöründe olduğu gibi Malatya Orman İşletme Müdürlüğü'nde erkek çalışanların oranı kadınlara göre oldukça fazladır.

Tablo 3. Katılımcıların yaş bileşimlerine ilişkin bulgular

Yaş Aralığı	Frekans	Yüzde
20-29	4	16.0
30-39	8	32.0
40-49	7	28.0
50-59	5	20.0
60 ve üstü	1	4.0
Toplam	25	100.0

Tablo 2'e göre katılımcıların yaş bileşimi incelendiğinde, %16'sının 20-29 yaş arası, %32'sinin 30-39 arası, %28'inin 40-49 yaş arası, %20'sinin 50-59 yaş arası, %4'ünün 60 yaş ve üstü olduğu görülmektedir. Bu durumda araştırmada yer alan katılımcıların %80'i 30-60 yaş aralığında bulunmaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların eğitim durumu bileşimi

Eğitim	Frekans	Yüzde
Ortaokul	1	4.0
Lise	2	8.0
Lisans	20	80.0
Yüksek Lisans	2	8.0
Toplam	25	100.0

Tablo 3 incelendiğinde, %4'ünün ortaokul, %8'inin lise, %80'inin lisans, %8'inin yüksek lisans düzeyinde eğitime sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre araştırmada yer alan katılımcıların %88'i lisans ve lisansüstü eğitim derecesine sahiptir.

3.2. Araştırma Kapsamında Oluşturulan Önermelere İlişkin Görüşler

Katılımcıların anket formundaki 25 önermeye onaylama düzeyleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Araştırma kapsamında oluşturulan önermelere ilişkin görüşler

Önermeler	Tamamen Katılmıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Fikrim Yok (%)	Katılıyorum (%)	Tamamen Katılıyorum (%)
Önerme 1	24	48	4	16	8

Önerme 2	8	28	8	40	16
Önerme 3	0	28	16	32	24
Önerme 4	12	12	8	36	32
Önerme 5	0	12	12	52	24
Önerme 6	12	16	4	36	32
Önerme 7	4	16	32	36	12
Önerme 8	0	4	4	48	44
Önerme 9	0	32	32	32	4
Önerme 10	0	4	8	48	40
Önerme 11	12	20	12	44	12
Önerme 12	0	4	32	56	8
Önerme 13	16	28	24	20	12
Önerme 14	0	28	12	36	24
Önerme 15	8	32	4	48	8
Önerme 16	24	48	16	8	4
Önerme 17	24	28	16	24	8
Önerme 18	28	36	16	20	0
Önerme 19	20	44	20	36	8
Önerme 20	12	24	20	36	8
Önerme 21	8	20	16	40	16
Önerme 22	12	20	12	40	16
Önerme 23	4	20	12	56	8
Önerme 24	12	28	20	32	8
Önerme 25	8	20	12	32	28

Tablo 5 incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır:

Önerme 1: Araştırmaya katılanların %72'si “Ülkemiz de hukuksal olarak ‘Orman’ sayılan yerlerin ormancılık dışı amaçlarla kullanılmasına yönelik düzenleme ve uygulamaların orman ekosistemlerine herhangi bir biçimde zarar vermemesi tümüyle rastlantısaldır” önermesine katılmazken, %24’ü katılmış ve %4’ü fikrinin olmadığını beyan etmiştir.

Önerme 2: “Orman ekosistemlerini etkileyebilecek etkinliklerin yalnızca gerçekleştirildiği yerlerle sınırlı olarak, değerlendirilmesi, çoğu durumda doğru sonuçlar vermez” önermesine %56’ü katılırken, araştırmaya katılanların %36’sı bu önermeye katılmamıştır.

Önerme 3: “Hukuksal düzlemlerdeki karşı duruş, engelleme çabalarının yalnızca hukuka uygunluk temeline indirgenmesi, kesinlikle aşılması gereken bir olumsuzluktur” önermesine %56’sı katılırken, %28’i katılmamıştır.

Önerme 4: “Orman ekosistemlerinin varlığı ve yokluğu, niteliği ve niceliği tüm canlıları doğrudan ve dolaylı olarak etkileyebilir; her türlü dışsal oluşumdan etkilenebilir, bu nedenle, orman ekosistemlerinin etkisine ve etkilenmesine ekolojik sınırlar getirmek anlamsızdır” önermesine %68’i katılırken, %24’ü bu önermeye katılmamıştır.

Önerme 5: “Orman ekosistemlerini etkileyen nedenlerin, etkilerin niteliğinin ve boyutlarının, etkilerin olası sonuçlarının tüm boyutlarıyla belirlenebilmesi, birbirinden ayrıştırılabilmesi her durumda olanaklı değildir; ayrıca, söz konusu etkilerin sonuçları kısa zamanda ortaya çıkmaz” önermesine araştırmaya katılanların %76’sı katılmış, %12’si katılmamıştır.

Önerme 6: “Orman ekosistemlerinin yönetilmesine yönelik her türlü etkinliğin hem zaman hem de yersel olarak çok boyutlu, bütünsel ve dinamik bir yaklaşımla planlanması; tüm çalışmaların kesinlikle bu planlara göre yürütülmesi; hazırlanan planların keyfi gerekçelerle değiştirilmemesi yaşamsal, hiçbir gerekçeyle göz ardı edilemeyecek bir zorunluluk olması” önermesine %68’i katılmış, %28’i katılmamış ve %4’ü fikrinin olmadığını beyan etmiştir.

Önerme 7: “Ülkemizde ‘Orman’ sayılan yerlerin yönetimine ilişkin planlama çalışmaları yerel düzeyde yürütülmektedir, uygulamaları, bu kapsamda yerel düzeydeki planlama çalışmalarını da yönlendirebilecek, arazi temelli ülkesel ekolojik, ekonomik ve toplumsal temelli planlama çalışmalarıyla işlevsel olarak tümleşik sektörel planlar ise, hazırlanmamaktadır” önermesine %48’i katılırken, %32’si fikri olmadığını ve %20’si katılmadığını belirtmiştir.

Önerme 8: “Ülkemizdeki orman ekosistemlerinin tümüne yakın bir kesimi doğal, dolayısıyla kamusal varlıklar; yine tümüne yakın bir kesimi devlet mülkiyetindedir; 1982 Anayasasının bile 169, maddesine göre ‘Devlet Ormanı’ sayılan yerler ve orman ekosistemleri devlet tarafından işletilir; ek olarak, kimin mülkiyetinde olursa olsun ‘Orman’ sayılan yerler devletin gözetimi altında kalmalıdır” önermesine araştırmaya katılanların % 92’si katılmıştır.

Önerme 9: “Orman sayılan yerlerde yalnızca ‘Devlet ormanları üzerinde bulunması veya yapılmasında kamu yararı ve zaruret olması’ koşuluyla ormancılık dışı yatırımlara verilebilecek izinlerde, ekonomik yarar ön planda olmalıdır” önermesine %32’i katılmamış, %32’si bu önermeye katılırken, %’ü fikrinin olmadığını beyan etmiştir.

Önerme 10: “Orman sayılan yerlerde verilebilecek izinlerle ilgili işlemler sırasında ‘kamu yararı ve zaruret olup olmadığı hususu; faaliyetin orman sınırları dışında gerçekleştirilmesi imkânının bulunup bulunmadığının’ kimler tarafından hangi ölçütler/tanımlar temel alınarak nasıl irdelenip belirlenebileceği hakkında bir açıklama getirilmelidir” önermesine araştırmaya katılanların %88’i katılmıştır.

Önerme 11: “Orman sınırları içinde kuluçkahane, havuz gibi balık üretimine yönelik tesislerle birlikte kurulması zorunlu bekçi kulübesi, yatakhane, depo, idari büro gibi geçici tesislere de izin verilebilmesinin uygun olacağı” görüşüne %66’sı katıldığını, %32’si ise katılmadığını belirtmiştir.

Önerme 12: “Baraj, gölet, göl ve deniz yüzeyinde yapılan balık üretimi ile ilgili olarak ormanlık alanda bekçi kulübesi, depo, ağ serme yeri ve kuluçkahane yapımına izin verilebilir” önermesine %64’ü katılırken, %32’i fikrinin olmadığını beyan etmiştir.

Önerme 13: “Ormancılık Büroları kapsamında şirketler de sayılarak ‘orman’ sayılan yerlerde ormancılık dışı etkinlikler için izin verilmesi uygulaması hedef kitleyi genişletmiştir” önermesine %44’ü katılmazken, %32’si katılmış ve %24’ü fikrinin olmadığını beyan etmiştir.

Önerme 14: “İzin sahalarının kontrolü ile ilgili iş ve işlemleri düzenleyen maddeye göre; Bölge müdürlüğü izin sahalarının kontrolünü bütçe ödenekleriyle sınırlı olmak kaydıyla serbest yeminli ormancılık bürolarına da yaptırabilir” önermesine araştırmaya katılanların %28’i bu önermeye katılmazken, %60’ı katılmış ve %12’si fikrinin olmadığını belirtmiştir.

Önerme 15: “İzne konu tesislerin kiraya verilmesi doğrudur” önermesine %56’sı katılırken, %40’ı katılmamıştır.

Önerme 16: “Bedelsiz izinlerin özelleştirme uygulamaları kapsamında işletme hakkının devri uygundur” görüşüne araştırmaya katılanların %72’si katılmazken, %12’si katılmış ve %16’sı fikrinin olmadığını belirtmiştir.

Önerme 17: “Bedelli izinlerin özelleştirme uygulamaları kapsamında işletme hakkının devri uygundur” görüşüne %52’si katılmazken, %32’si katılmıştır.

Önerme 18: “Bedelsiz izinlerin yap-işlet-devret modeli ile yaptırılması uygundur” önermesine %64’ü katılmazken, %20’i katılmış ve %16’sı fikrinin olmadığını beyan etmiştir.

Önerme 19: “Bedelli izinlerin yap-işlet-devret modeli ile yaptırılması uygundur” önermesine %64’ü katılmazken, %28’si katılmış ve %8’i fikrinin olmadığını beyan etmiştir.

Önerme 20: “Kiralama, işletme hakkı devri, yap-işlet-devret modeli ile yaptırılan mevcut izinler uygundur” görüşüne araştırmaya katılanların %36’sı bu önermeye katılmazken, %44’ü katılmış ve %20’si fikrinin olmadığını beyan etmiştir.

Önerme 21: “Kamu özel iş birliği modeli çerçevesinde sağlık ve eğitim tesislerine verilen izinler ve üst hakkı kurulması uygundur” görüşüne %28’i katılmazken, %56’sı katılmış ve %16’si fikrinin olmadığını belirtmiştir.

Önerme 22: “Kamu kurum ve kuruluşlarına verilen bedelli izinlere konu tesislerin yap-işlet-devret modeli esas

alınarak yaptırılması ve işlettirilmesi uygundur” görüşüne araştırmaya katılanların %56’sı katılmış, %32’i bu önermeye katılmazken, %12’si fikrinin olmadığını beyan etmiştir.

Önerme 23: “Ağaçlandırma bedeli, madencilik etkinlikleriyle orman ekosistemi kaldırılan yerlerin ‘Ağaçlandırılması için yapılacak giderlerin karşılığı’ iken ‘İzin verilen alan üzerinden’ hesaplanacak ve ‘bir defaya mahsus alınacak’ bedele dönüştürülmüştür; böylece, yatırımcının ağaçlandırma yükümlülüğü hafifletilmesi amaçlanmıştır” önermesine %64’ü katılmış, %24’ü de katılmamış, %12’si fikrinin olmadığını beyan etmiştir.

Önerme 24: “Orman ekosistemlerinde de ‘aramada işletme izni’ getirilmesi doğrudur” görüşüne %40’ü katılırken, %40’ü katılmamış ve %20’si fikrinin olmadığını beyan etmiştir.

Önerme 25: Araştırmaya katılanların %60’ı “Rehabilitasyon projesi tanımlanırken temel alınacak işlemler ‘rehabilitasyon’ işlemlerinin kapsamında sayılmamış; yapılacak işlemler ağaçlandırma ve silvikültür teknikleri kullanılarak çevreye uyumlu hale getirilmesi işlemine indirgenmiş; böylece bu çalışmaların içeriği iyiden iyiye belirsizleştirilmiştir” görüşüne %60’ı katılırken, %28’i katılmamış ve %12’si fikrinin olmadığını beyan etmiştir.

3.3. Katılımcıların Yaş, Cinsiyet ve Öğrenim Durumlarına Göre Görüş Farklılıkları

Araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre Mann-Whitney U testi, yaş grupları ve eğitim durumlarına göre de Kruskal Wallis H Testi ile görüş farklılıklarının araştırılması istatistiksel olarak irdelenmiştir.

Yaş grupları ve eğitim durumlarına göre 0,05 anlamlılık düzeyinde (p) yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre herhangi bir görüş farklılığı tespit edilememiştir. Fakat, araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre ise 0,05 anlamlılık düzeyinde iki önermede görüş farklılıkları istatistiksel olarak tespit edilmiştir. Araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre görüş farklılıklarının tespiti için yapılan Mann-Whitney U testi sonucu Tablo 6’da verilmiştir.

Cinsiyete göre görüş farklılıklarının tespiti için yapılan analiz sonuçlarına göre, “Baraj, gölet, göl ve deniz yüzeyinde yapılan balık üretimi ile ilgili olarak ormanlık alanda bekçi kulübesi, depo, ağ serme yeri ve kuluçkahane yapımına izin verilebilir” önermesi (ÖNERME 12) ile “Kamu özel iş birliği modeli çerçevesinde sağlık ve eğitim tesislerine verilen izinler ve üst hakkı kurulması uygundur” önermesine (ÖNERME 21) araştırmaya katılan kadın ve erkekler arasında görüş farklılıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu görüş farklılığının, kadın katılımcıların, erkek katılımcılara göre bu tür orman alanlarının ormancılık dışı kullanımlarda daha hassas düşünmesinden kaynaklandığı tespit edilmiştir (Önerme 12 Kadınlar Ortalama: 2,51; Erkekler Ortalama: 3,32; Önerme 21 Kadınlar Ortalama: 2,48; Erkekler Ortalama: 3,36).

Tablo 6. Mann-Whitney U testine göre katılımcıların cinsiyetlerine göre görüş farklılıkları

Önermeler	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Anlamlılık Düzeyi (p)
Önerme 12	29.500	50.500	-1.966	.049*
Önerme 21	26.000	47.000	-2.056	.040*

Ülkemizde kamunun ihtiyaçlarının karşılanması için taşınır ya da taşınmaz mallara ihtiyaç vardır. Bu mallar bazen nitelikleri gereği, bazen kamu hizmetlerine tahsis şekilleri ve bazen de tabi oldukları hukuk kuralları açısından birbirlerinden farklıdır. Ormancılık tarihine baktığımızda ormanların hangi mal sınıfında kabul gördüğü, “kamu malı” sayılıp sayılmadığı, konusunda fikir ayrılıkları olsa da genel kanı “mülkiyetinin kamuya ait” olduğudur [1], [12]. Ormanların sağladığı çok yönlü fonksiyonların tüm canlılar üzerindeki etkisi aşikardır. Geçmişten günümüze kamu ihtiyaçlarını karşılama konusunda üzerine düşen görevi fazlasıyla yerine getirdiği konusunda hiç kuşku yoktur [9]. Ormancılıkta temel amaç topluma maksimum fayda sağlamaktır [5]. Ormanların ormancılık dışı faaliyetlerden sağladığı “kamu yararı” ön plana çıksa da insanoğlu için sağladığı ekosistem hizmetleri açısından faydaları da göz ardı edilmemelidir. İklim krizinin hem nedeni hem de sonucu olarak önemli rol oynayan orman alanlarının korunması ve geliştirilmesi konusunda korumaya ağırlık veren bir koruma-kullanım dengesi çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği her geçen gün önem kazanmaktadır [13]. Ormanlar, hem karmaşık toplumsal ve ekolojik sistemler hem de Türkiye’de milli servet olarak ekonomik kalkınmada çelişkili bir rol oynar. Bu çelişki, ormanların kamu yararları ile tahsis edilme biçimleri arasındaki çatışmadan kaynaklanır. Ormanlar yenilenebilir olmakla birlikte, tüketilebilir doğal kaynaklardır; bu nedenle, ormanlardan yararlanma, tahribata yol açabilir. Oysa ormanlar halkın ve gelecek nesilleri düşünülerek korunmaları ve geliştirilmeleri önemlidir [14].

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Orman içerisinde yerleşim yeri tahsisi ve irtifak hakkı gibi konuların ormancılık ve orman ekosistemi açısından etkilerinin araştırıldığı bu çalışma, Malatya Orman İşletme Müdürlüğünde çalışan 19 erkek ve 6 kadından oluşan 25 kişilik tüm personel ile yürütülmüştür. Araştırmaya katılanların yaşları incelendiğinde, %16'sının 20-29 arası, %32'sinin 30-39 arası, %28'inin 40-49 arası, %20'sinin 50-59 arası, %4'ünün 60 ve üstü olduğu görülmektedir. Eğitim durumları incelendiğinde, %4'ünün ortaokul, %8'inin lise, %80'inin lisans, %8'inin yüksek lisans düzeyinde eğitime sahip olduğu görülmektedir. Araştırma neticesinde cinsiyete göre: “Baraj, gölet, göl ve deniz yüzeyinde yapılan balık üretimi ile ilgili olarak ormanlık alanda bekçi kulübesi, depo, ağ serme yeri ve kuluçkaane yapımına izin verilebilir” önermesi ile “Kamu özel iş birliği modeli çerçevesinde sağlık ve eğitim tesislerine verilen izinler ve üst hakkı kurulması uygundur” önermesine kadın ve erkek katılımcılar arasında görüş farklılıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu konuda kadınların, erkek katılımcılara göre ekosistem bütünlüğünün korunması açısından daha bir yaklaşım sergilemelerinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Araştırma neticesinde yaş dağılımlarına ve eğitim durumlarına göre görüş farklılıklarında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç tespit edilememiştir.

Orman ekosistemlerinin varlığı ve yokluğu, niteliği ve niceliği tüm canlıları doğrudan ve dolaylı olarak etkileyebilir. Orman ekosistemlerini etkileyen nedenlerin, etkilerin niteliğinin ve boyutlarının ve etkilerin olası sonuçlarının tüm boyutlarıyla belirlenebilmesi her durumda olanaklı değildir. Ayrıca, söz konusu etkilerin sonuçları kısa zamanda ortaya çıkmamaktadır. Orman ekosistemlerinin yönetilmesine yönelik her türlü etkinliğin hem zaman hem de yersel olarak çok boyutlu, bütünsel ve dinamik bir yaklaşımla planlanması gerekmektedir. Ülkemizde “Orman” sayılan yerlerin yönetimine ilişkin planlama çalışmaları yerel düzeyde yürütülmektedir. Yerel düzeydeki planlama çalışmalarını da yönlendirebilecek, arazi temelli ülkesel ekolojik, ekonomik ve toplumsal temelli planlama çalışmalarıyla işlevsel olarak tümleşik sektörel planlar yapılması uygun olacaktır. “Orman” sayılan yerlerde verilebilecek izinlerle ilgili işlemler sırasında “kamu yararı ve zaruret olup olmadığı hususu; faaliyetin orman sınırları dışında gerçekleştirilmesi imkânının bulunup bulunmadığının kimler tarafından hangi ölçütler/tanımlar temel alınarak nasıl irdelenip belirlenebileceği hakkında bir açıklama getirilmesi bu konu üzerindeki tartışmalara son verebilir. Devlet ormanlarında ormancılık dışı yatırımlara kamu yararı ve zaruret olması koşuluyla verilebilecek izinlerde sadece ekonomik yararın ön plana çıkması doğru bir karar olmadığı açıktır. Kiralama, işletme hakkı devri, yap-işlet-devret modeli ile yaptırılan mevcut izinler ile bedelli ve bedelli izinlerin yap-işlet-devret modeli ile yaptırılmasında daha hassas davranılmasında fayda olacaktır. Rehabilitasyon projesi tanımlanırken temel alınacak işlemler rehabilite işlemlerinin kapsamında sayılmamış; yapılacak işlemler ağaçlandırma ve silvikültür teknikleri kullanılarak çevreye uyumlu hale getirilmesi işlemine indirgenmiştir. Böylece bu çalışmaların içeriği iyiden iyiye belirsizleştirilmiş gibi gözükmektedir. “Ağaçlandırma bedeli”, madencilik etkinlikleriyle orman ekosistemi kaldırılan yerlerin ağaçlandırılması için yapılacak giderlerin karşılığı iken izin verilen alan üzerinden hesaplanacak ve bir defaya mahsus alınacak bedele dönüştürülmüştür durumdadır. Böylece, yatırımcının ağaçlandırma yükümlülüğü hafifletilmiş olmaktadır.

Orman sayılan yerlerde izin ve irtifak işleri, orman alanları üzerinde çeşitli faaliyetlerin yapılabilmesi için gerekli izinlerin verilmesi ve bu faaliyetlerin düzenlenmesini içerir. Orman alanlarında faaliyet izinleri, orman alanlarında çeşitli faaliyetlerin (inşaat, madencilik, enerji projeleri gibi) yapılabilmesi için yetkili kurumlar tarafından verilen izinlerdir. Bu izinler, çevresel etkileri ve kamu yararı göz önünde bulundurularak verilmesi gerekmektedir. Turistik ve rekreasyon alanları için verilen izinler, orman alanlarında turistik tesisler, kamp alanları veya diğer rekreasyonel faaliyetler için verilen izinleri kapsamaktadır. Altyapı ve kamu hizmetleri izinleri ise, su, enerji, ulaşım gibi kamu hizmetlerinin yürütülmesi amacıyla yapılan izin işlemleridir.

İrtifak hakları ise orman alanlarında belirli bir süre ve şartlarla bir kişinin veya kuruluşun orman alanında kullanım hakkı tanınmasıdır. Bu hak, genellikle kamu yararı gözetilerek ve belirli sınırlamalar çerçevesinde verilmektedir. Bunlar, kamu yararına irtifak hakları, kamu hizmetlerinin veya altyapı projelerinin gerçekleştirilmesi için orman alanlarında verilen, genellikle uzun vadeli ve özel kullanım haklarıdır. Enerji santrali, su rezervuarı veya ulaşım yolları gibi projeler için orman alanlarında verilen hakları içerir. Bu işlemler genellikle Orman Kanunu ve ilgili mevzuat çerçevesinde yürütülmekte ve kamu yararı, çevresel etki ve orman ekosisteminin korunması gibi faktörlerin dikkate alınması büyük önem taşımaktadır. İzin ve irtifak süreçlerinin hem kamu yararını sağlamak, hem de doğal kaynakları korumak amacıyla titizlikle yürütülmesi ve sürdürülebilir şekilde yönetilmesi gerekmektedir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın yapılmasına olanak sağlayan Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'ne teşekkürlerimizi sunarız.

KAYNAKLAR

- [1] Ayanoğlu, S. (1996). Türk orman rejimine eleştirisel bir yaklaşım. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, 46(2), 99-114.
- [2] Aytuğ , B., (1976): Orman Tanımlaması ve Bu Tanımlamada Yer Alan Ağaç, Ağaççık ve Çalı Kavramları, 1. Orman Kadastro Semineri, O.G.M . Yayın No. 607/13, Ankara.
- [3] Kılıç, E. (2021). Tanzimat'ın başarısız girişimi: ilk Orman Müdürlüğünün kuruluşu ve kapatılma süreci. *Ağaç ve Orman*, 2(2), 52-61.
- [4] Olgun, H. (2017). Orman Alanlarının Ormancılık Dışı Kullanımlara Tahsisinde Yasal Düzenlemeler ve Verilen İzinler. (Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü)
- [5] Paksoy, H.M. (1994). Türkiye’de Ormancılık Sektörünün Kalkınmadaki Yeri ve Özel Orman İşletmeciliği. (Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)
- [6] OGM (2024) Orman Genel Müdürlüğü, Mevzuatlar. <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane-sitesi/mevzuat-sitesi/Talimatlar/> (Son erişim tarihi: 06 Mart 2024)
- [7] Şimşek S (2011). Orman Sayılan Alanlarda Orman Dışı Amaçlarla İrtifak Hakkı Tesisinin Kamu Yararı Açısından Değerlendirilmesi. *Sayıştay Dergisi*, 81, 63-90.
- [8] Gençay, G. (2010). Ormancılıkta kamu yararı. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 60(1), 38-49.
- [9] Tolunay, A., Korkmaz, M., (2004). Ormancılıkta Kamu Yararı ve Üstün Kamu Yararı Üzerine Analizler. *SDÜ Fen Bil. Enst Dergisi*, 8-1, 47-58.
- [10] Olgun, H., Tolunay, A. (2018). Orman Alanlarının Ormancılık Dışı Kullanımlara Tahsisinde Yasal Düzenlemelere ve Verilen İzinlere İlişkin Görüşlerin Değerlendirilmesi, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 20 (2): 287-295
- [11] Akgül A, Çevik O (2005). İstatistiksel Analiz Teknikleri SPSS’te İşletme Yönetimi Uygulamaları, Emek Ofset, 456s, Ankara.
- [12] Ayanoğlu, S. (1985). Hukuksal Açından Orman Emlaki ve Orman Mülkiyetinin Temelleri. (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Hukuku Kürsüsü).
- [13] Sümer, N., Üstün, G. (2021). Orman Alanlarının Turizm Yatırımlarına Tahsisi Konusunda Turizmi Teşvik Kanunu’nda Öngörülen Değişiklikler, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 27 (2): 1232-1259.
- [14] Sümer, N. (2022). İdare Hukuku Açısından Orman Alanlarından Yararlanmanın Hukuki Rejimi. (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı).